

พระเทพราชา บ้านพลหลวง
'ช่างป่าตม คนสัพพรรณ'

พระเพทราชา บ้านพลูหลวง ‘ช่างป่าต้น คนสุพรรณ’

รายงานโดย สุธิตต์ วงษ์เทศ

ภาพโดย นราธิป ทองถนอม

สุนทรภู่ นั่งเรือทวนน้ำจากเมืองบางกอก ไปเมืองสุพรรณ ผ่านบางปลาม้า (อ.บางปลาม้า) แล้วผ่านขึ้นไปอีกหลาย หมู่บ้าน จนเข้าเขตตัวเมืองสุพรรณ ผ่าน ทำโหลงกับวัดกุฎีทองเกี่ยวข้องกับช่าง ทำโหลง ปัจจุบันมีวัดทำโหลง อยู่ริมแม่น้ำท่าจีน ฝั่งตะวันออก (ตรงข้ามวัดกุฎีทอง) สุนทรภู่ พรรณนาว่าทำโหลงเป็นที่ช่างข้าม (แม่น้ำท่าจีน) แต่ไม่บอกจากฝั่งไหนไปฝั่งไหน ว่า “ทำโหลงโหลง ช่างข้าม ตามโหลง”

[คำม คือ ช่าง ต้องการรูปเสียงเอก ตาม ฉันทลักษณ์โคลง เลยต้องสะกดเป็น คำม เรียก เอกโทษ]

วัดกุฎีทอง อยู่ริมแม่น้ำท่าจีน ฝั่งตะวันตก (ตรงข้ามวัดทำโหลง) แต่ครั้งนั้นสะกดตามภาษาพูดว่า กะตือทอง หรือ กตือทอง สุนทรภู่พรรณนา ว่ามีพวกลาวพูดเสียงเหน่อ มีอาชีพทำสวนทำ ไร่ ดังนี้

“บ้านตั้งฝั่งน้ำที่ กตือทอง
ลาวอยู่รู้เสียงสนอง เหน่อช้า”

[สุนทรภู่บอกไว้นานแล้วว่าเสียงเหน่อ มี ต้นต่อจากลาว]

วัดกุฎีทอง ชื่อนี้มีสมัยสุนทรภู่ อยู่สมัย ร.3 กรุงรัตนโกสินทร์ แต่ไม่พบหลักฐานสมัยอยุธยา ชื่ออะไร?

“บริเวณวัดกุฎีทอง สมัยอยุธยา อาจเรียก บ้านพลูหลวง” รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกูล (อาจารย์ ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง) ค้นคว้าหลักฐานต่างๆ แล้วชวนให้ เชื่ออย่างนั้น ด้วยเหตุผล ดังนี้

1. ศิลปกรรมบางอย่างในวัดมีอายุเก่าถึงสมัย

วัดกุฎีทอง ริมแม่น้ำท่าจีน ต.รั้วใหญ่ อ.เมืองฯ จ.สุพรรณบุรี

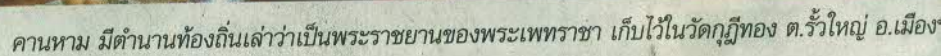
วัดกุฎีทอง ชื่อนี้มีสมัยสุนทรภู่ อยู่สมัย ร.3
กรุงรัตนโกสินทร์ แต่ไม่พบหลักฐานสมัยอยุธยา
ชื่ออะไร?

1. ศิลปกรรมบางอย่างในวัดมีอายุเก่าถึงสมัย
อยุธยา รุ่นพระเพทราชา

2. คานหาในศาลาการเปรียญเป็นฝีมือช่าง
หลวง สมัยอยุธยา

3. คำบอกเล่าชาวบ้านเชื่อว่าพระเพทราชา
บูรณปฏิสังขรณ์วัดกุฎีทอง

[มีรายละเอียดมากกว่านี้ อ่านในมติชน
สุดสัปดาห์]

ทำโคลง (ตรงข้ามวัดกุฎีทอง) เป็นที่ช้างข้ามแม่น้ำ โดยชื่อเกี่ยวข้องกับพระเพทราชา ทรงกำกับกรมชลบาล (หรือกรมช้าง) มีหน้าที่รวบรวมและควบคุมช้างในทางยุทธศาสตร์สนองราชสำนัก

สอดคล้องงวิทั้งเพว่า “ช้างป่าต้น คน
สุพรรณ” มีคำอธิบายของ ท้าว สิขโกศล (นัก
ปราชญ์ร่วมสมัยแห่งสุพรรณบุรี) หมายถึง ช้าง
ป่าหลงอยู่เมืองสุพรรณ โดยป่าต้นคือป่าหลง
อยู่ในพื้นที่ อ.อู่ทอง จ.สุพรรณบุรี

เพราะป่าต้นอยู่ในสุพรรณบุรี แหล่งช้างชั้น
เยี่ยม จึงเรียบบคนสุพรรณได้กับช้างป่าต้น อุบมา
เป็นเล็ดหนี้อช้างถิ่นอื่นฉันใด อุบไม่ก็เป็นเล็ด
หนี้อคนถิ่นอื่นฉันนั้น ส่วนวนนี่เป็นค้าย่องคน
สุพรรณโดยแท้ มีใช้มาตั้งแต่สมัยสุนทรภู่ อยู่ใน
โคลงนิราศสุพรรณ

[สรุปจากบทความเรื่อง “ช้างป่าต้น คน
สุพรรณ” ในหนังสือ ความรู้เรื่องขง และเรื่องน่ารู้
จีน-ไทย ของ ดาวร ลิกขโกศล สำนักพิมพ์แสง
ดาว พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ.2560 หน้า 209-218]

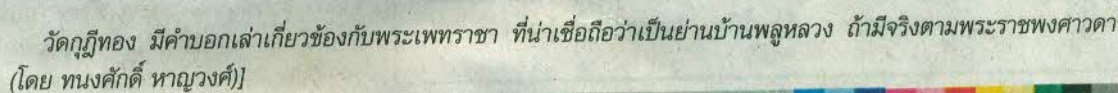
บริเวณที่เป็นบ้านพลุลวงไม้ไผ่ตำแหน่ง
ปัจจุบัน (ตามกำหนดของทางการสุพรรณ)
อ. รังไรน์ ภิรมย์อนุกุล อธิบายดังนี้

1. โคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ เดินทาง
ทวนแม่น้ำท่าจีน จากใต้ขึ้นเหนือ ระบุชื่อบ้าน
ตามลำดับ ดังนี้

โพคลาน (คือวัดโพธิ์คลานในปัจจุบัน), หัว
เวียง (คือบ้านหัวเวียงในปัจจุบัน), ต่อจากนั้น
ชื่อ **โพหลวง**, ถัดไปชื่อลำปะทิว (คือวัดลำปะ
ทิวในปัจจุบัน), โทพระ (คือบริเวณเหนือวัด
สว่างอารมณ์), โทญา (ปัจจุบันคือโพธิ์พระยา)

พื้นที่ระหว่างหัวเวียงกับวัดสำปะชีว ชื่อโพ
หลวงไม่ใช่พลูหลวง (ตามที่สุนทรภู่บอกในโคลง)

ชื่อบ้านนามเมืองขึ้นด้วยคำว่าโพ เช่น โพ
คลาน, โพคอย, โพพระยา ถ้าพิจารณาจากชื่อ โพ
หลวง ก็จะดูรับกับตำแหน่ง โพพระและโพพญา
คือขึ้นด้วยโพและต่อท้ายบรรดาศักดิ์ขึ้นนาง

บ้านพลูหลวง ในสุพรรณบุรี

แม่น้ำท่าจีน ต.รั้วใหญ่ อ.เมืองฯ จ.สุพรรณบุรี

บ้านโพหลวง

โพหลวงห้วยน้ำลึก ไหลเนียบ
ปะแตลาวเป่าเป็ลื้อย ปลอดผ้า
อาบนํ้าลํ้าริมเพือย ผุ่งหนุ่ม กลุ้มแอ
เด็กเกลียดเบียดเบือนหน้า นัวร้องสยองแสง

โพหลวง ชุมชนริมแม่น้ำท่าจีน (คลองบท 153) ในนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ อยู่ตรงตำแหน่งปัจจุบันที่ถูกเปลี่ยนใหม่เรียก **บ้านพลูหลวง**

นิราศสุพรรณ สุนทรภู่แต่งเป็นโคลง เมื่อ พ.ศ.2384 สมัย ร.3 หลังเสร็จศึกเจ้าอนุ เวียงจันทน์ (พ.ศ.2371) แล้วได้กวาดต้อนลาวกลุ่มใหญ่ลงไปตั้งบ้านเรือนอยู่เมืองสุพรรณ

2. **บ้านโพหลวง** ถูกเปลี่ยนเป็น**บ้านพลูหลวง** ราวสี่สิบปีที่ผ่านมา ตาม “เอกสารการประชุมพุทธสมาคม ครั้งที่ 11 ปี พ.ศ.2506” บทความเรื่องพลูหลวงมีที่สุพรรณ เสนอว่าบ้านโพธิ์หลวงนั้นอาจจะเพี้ยนจากพลูหลวง และเอกสารเรื่อง “นิทานย่านสุพรรณ” ของ ศุภกร พลชีวิน ได้สันนิษฐานว่าบ้านโพหลวงเพี้ยนมาจากบ้านพลูหลวง ซึ่งเป็นความเข้าใจส่วนบุคคล แต่ไม่ใช่หลักฐานประวัติศาสตร์

บ้านพลูหลวง

บ้านพลูหลวง บ้ายปากริมถนนเลียบแม่น้ำท่าจีน หมู่ 1 ต.พิหารแดง อ.เมืองฯ จ.สุพรรณบุรี

“บ้านพลูหลวง แขวงเมืองสุพรรณ” พงศาวดารบอกไว้แค่นี้ แต่ไม่ระบุว่าอยู่ตรงไหนของเมืองสุพรรณบุรี

ปัจจุบันทางจังหวัดสุพรรณบุรีได้กำหนดตำแหน่งของบ้านพลูหลวงอยู่ทางทิศเหนือของกำแพงเมืองสุพรรณ ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าจีน ต.พิหารแดง อ. เมืองฯ ทำให้คนทั่วไปเข้าใจว่าบริเวณนี้เป็นบ้านพลูหลวงถิ่นฐานพระญาติวงศ์ของสมเด็จพระเพทราชา

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเสียหาย ไม่น่าทำ ขอแนะนำเปลี่ยนกลับคืนเป็น บ้านโพหลวง

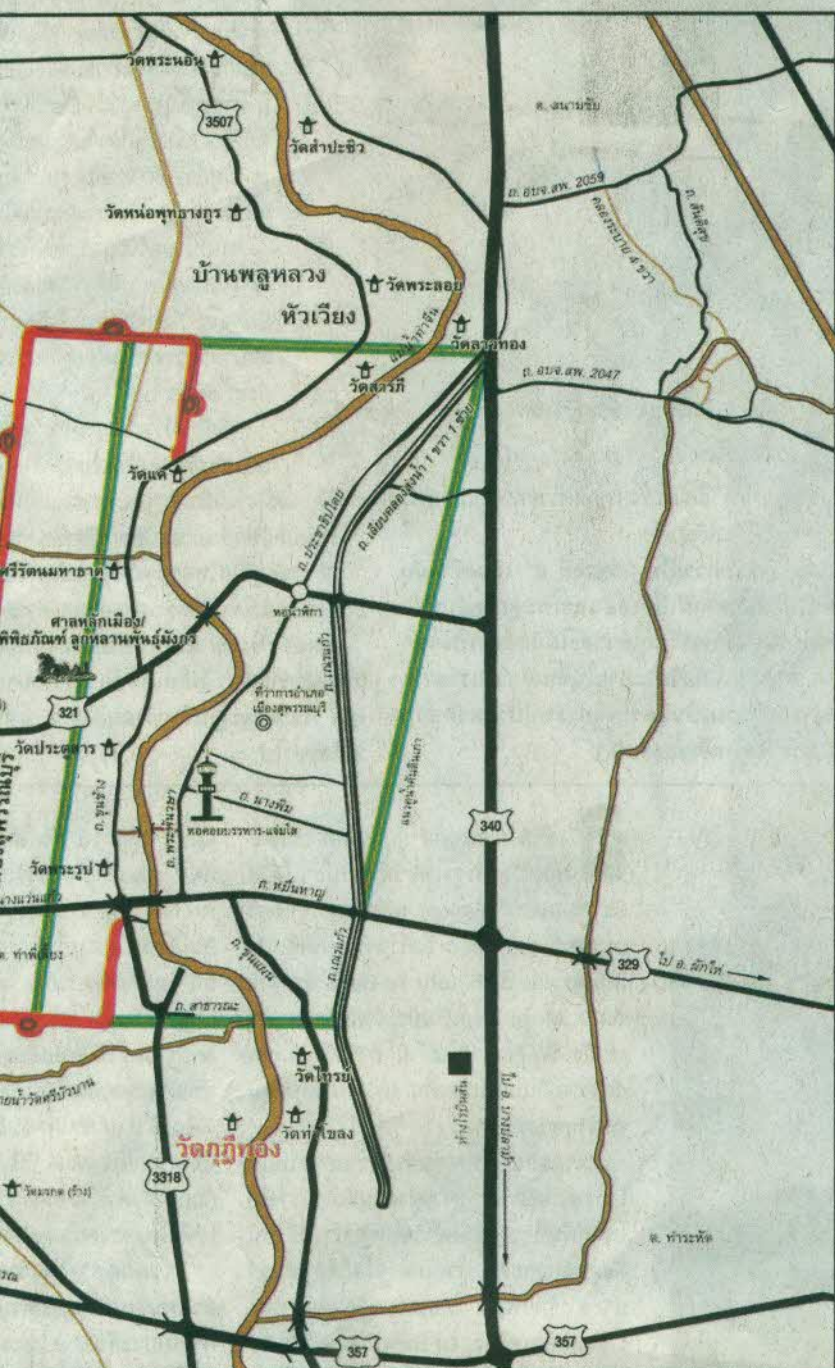
พระเพทราชา กับพระญาติวงศ์ ชาวบ้านพลูหลวง เมืองสุพรรณบุรี มีบอกในพระราชพงศาวดาร

“ขณะนั้นส่วนพระญาติวงศ์, แลข้าหลวงเดิมทั้งหลาย, ซึ่งอยู่ ณ บ้านพลูหลวง แขวงเมืองสุพรรณบุรีแจ้งว่า, สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินผ่านพิภพแล้ว, ต่างคนต่างก็ขึ้นชมยินดียิ่งนัก จึงชวนกันหามจันฉะมังสา, แลผลตาลแก่อ่อนสิ่งของต่างๆ ตามมีประสาชนบทประเทศบ้านนอกนำเข้ามาทูลเกล้าถวาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดให้เหล่าพระญาติวงศ์, แลข้าหลวงเดิมทั้งหลายเข้ามาในพระราชวัง, โดยทางประตูมหาโกศราชช้างท้ายสระ แลให้ยั้งยังอยู่ในพระราชวังใกล้พระราชนิเวศมหาสถาน แล้วทรงพระกรุณาโปรดให้เข้ามาเฝ้าถวาย

อุทยานของพระเพทราชา เก็บไว้ในวัดกุฎีทอง ต.รั้วใหญ่ อ.เมืองฯ จ.สุพรรณบุรี

ถือว่าเป็นย่านบ้านพลูหลวง ถ้ามีจริงตามพระราชพงศาวดาร [แผนผังตัวเมือง จ.สุพรรณบุรี

มีบอกในพระราชพงศาวดาร

“ขณะนั้นส่วนพระญาติวงศ์, แลข้าหลวงเดิมทั้งหลาย, ซึ่งอยู่ ณ บ้านพลูหลวง แขวงเมืองสุพรรณบุรีแจ้งว่า, สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินผ่านพิภพแล้ว, ต่างคนต่างก็ชื่นชมยินดียิ่งนัก จึงชวนกันทรมัจฉมังสา, แลผลตาลแก่ก่อนสิ่งของต่างๆ ตามมีประสาชนบทประเทศบ้านนอกนำเข้ามาทูลเกล้าถวาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดให้เหล่าพระญาติวงศ์, แลข้าหลวงเดิมทั้งหลายเข้ามาในพระราชวัง, โดยทางประตูมหาโกศราชวังท้ายสระ แลให้ย้ายยังอยู่ในพระราชวังใกล้พระราชนิเวศมหาสถาน แล้วทรงพระกรุณาโปรดให้เข้ามาเฝ้าถวายสิ่งของทั้งปวง

แลพระญาติวงศ์, แลข้าหลวงทั้งหลายเป็นชาวชนบทประเทศ, มิได้รู้จักผิดทูลตามขนบธรรมเนียมประการใด, เคยพูดจาแต่ก่อนอย่างไร, ก็พูดจาเพี้อตูลอย่างนั้น

แล้วดูข้าทั้งหลายรู้ว่า, นายท่านได้เป็นเจ้า, ก็ยินลากยินดียิ่งนัก, ชวนกันเข้ามาเพื่อจะชมมณูนายท่าน, แลซึ่งตายายผู้เฒ่าผู้แก่คนนั้นๆ, พ่อเมื่อนั้นไอนั้น, บ่วยเจ็บบ่อยเข้ามาไม่ได้, ได้ฝากแต่สิ่งของอันนั้นเข้ามาให้กำนัลนายท่านด้วย,

ส่วนข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งหลายได้ฟังดังนั้นจึงห้ามว่า, ท่านทั้งหลายอย่าเรียกว่านาย, พระองค์ได้เสวยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์เจ้าแผ่นดินแล้ว, แลท่านทั้งหลายอย่าพูดจาเพี้อตูลดังนี้มีสมควรยิ่งนัก.

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสได้ทรงฟังดังนั้น, ก็ทรงพระสรวลดำรัสว่า, คนเหล่านั้นเป็นชาวบ้านนอก, เคยชำนาญพูดจาแต่ก่อนอย่างนั้น, เรามีได้ถืออย่าห้ามมันเลย, แล้วทรงพระกรุณาให้วิเสทกแต่โกศนาหารมาเลี้ยงดูให้อิ่มหนา.

แลพวกพระญาติวงศ์, แลข้าหลวงเดิมทั้งหลาย, ได้รับพระราชทานโกศนาหารอันมีรสอร่อยต่างๆ, บางคนเป็นนักเลงสุรา, ก็กราบทูลว่านายท่านดูข้าอยากกินสุรา, ก็ทรงพระกรุณาให้เอาสุรามาพระราชทานให้บริโภค, ครั้นได้รับพระราชทานแล้วก็เมาสุรา, บ้างก็ร้องเพลงเก็บดอกไม้ร้อย, แลเพลงไก่ป่าต่างๆ.

สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินตรัสได้ทรงฟังดังนั้น, ก็ทรงพระสรวล, แล้วมีพระราชดำรัสให้เจ้าจอมเถ่าแก่นำเอาพระญาติวงศ์, แลข้าหลวงเดิมทั้งหลาย, เข้าไปเที่ยวชมในพระราชวังข้างใน, แลบนพระราชมนเทียร แลพระญาติวงศ์แลข้าหลวงเดิมทั้งหลาย, ได้เห็นเครื่องลัทธิราชสนมการอันงามวิเศษต่างๆ, แลนางพระสนมทั้งหลายอันมีลัทธิอันงาม, กอปรด้วยเครื่องอลังการนุ่งห่มงามต่างๆ, ต่างคนต่างสรรเสริญเป็นอันมาก, แลชมพระราชกฤษฎาธิการว่า, นายเรามีบุญยิ่งนัก, แลเที่ยวชมบนพระราชมนเทียร, แลจังหวัดพระราชวังทั้งปวงทั่ว, แล้วกลับมาเฝ้าถวายบังคมทูลสรรเสริญโดยได้เห็นทั้งปวงนั้น แล้วทูลถามว่า, คำวันนี้นายท่านจะให้ดูข้าทั้งหลายอนที่ไหน,

จึงมีพระราชดำรัสว่า, เอ็งทั้งหลายจงนอนอยู่บนพระราชมนเทียรเถิด, แล้วทรงพระกรุณาให้เหล่าพระญาติวงศ์, แลข้าหลวงเดิมทั้งหลายนอนอยู่บนพระราชมนเทียรสถาน.

ครั้นรุ่งเช้าทรงพระกรุณา ให้จัดแจงเลี้ยงดูให้อิ่มหนาสำราญแล้ว, ก็ทรงพระราชทานเงินทองพรรณผ้านุ่งห่ม, สิ่งของเครื่องศรีสมดุทธิต่างๆ เป็นอันมากโดยลำดับฐานานุรูป, ถ้วนทุกคนแล้ว, ให้พระราชทานเงินทองสิ่งของทั้งปวง, ฝากไปให้แก่ผู้ซึ่งมิได้มานั้น

แต่เหล่าพระญาติวงศ์, แลข้าหลวงเดิมทั้งหลาย, ได้รับพระราชทานสรรพวัตถุทั้งหลาย, แล้วถวายพระพรต่างๆ แล้วถวายบังคมลา, ทรงพระกรุณาโปรดให้กลับคืนออกไปอยู่ตามภูมิลำเนาแห่งตนดุจก่อน.”

[พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน สำนักพิมพ์บรรณาคาร พิมพ์ครั้งที่ห้า พ.ศ.2515 หน้า 496-499]